

COMPITORUM. — Hebraice חִטְסוֹת *chutsoth*, id est platearum.

20. VINE. — Est oratio Hierosolymitanorum, ad quam impulsus et inductus sunt a Jeremia vers. praeced. Ita Hugo et S. Thomas.

QUEM VINDICAVERIS, — id est usque ad quam paucas reliquias abduxerit et captivaverit nos per Nabuzardan. Vide cap. I, 22. Ita Olympiodorus.

ERGONE CONFIDENT? — *g. d.* Quis unquam audivit tantam rabiem famis, ut matres comederint suos infantes, uti factum est in Jerusalem?

AD MENSURAM PALME. — Hebraice מְסוּרָה *messura*, id est magnitudinis palmae, palmares, id est infantes recens natos et parvulos. Nota: Hebraicum מָסַח *topach* significat palma explanare, distendere, uti matres explanant membra parvulorum, ne contracta aut distorta maneant; sed ut ea apte complant: hinc *topach* significat etiam educare, et ad incrementum ac magnitudinem perducere, ut patet vers. 20 et ultim. Unde Pagninus vertit, *parvulos educationum*; Chaldaei, *infantes amabiles, qui imbebantur serieis lactis, g. d.* Matres comederunt parvulos suos, quos recens genuerunt, educarunt, fasciis involverunt, palmae conformarunt, quoque proinde tenerrime amabant: tanta fuit famis acerbitas! Hoc minatus erat Dominus, *Deuter. xxviii, 53*; idque factum esse Hierosolymis patet *Thren. iv, 10*: «Manus mulierum coxerunt filios suos.»

Nota: Haec poena fuit infidelitatis et infidelium ut matres comederent filios. Sic enim in Samaria, cum coluit vitulos aureos, matres in obsidione comederunt filios, ut patet *IV Reg. vi, 28*. Idem contigit Hierosolymae obsessa a Chaldaeis, ut patet hic, quia ipsa Jeremiae et Deo fuit incredula. Idem eidem contigit obsessa a Tito et Vespasiano, ut testatur Josephus, lib. III *Belli*, cap. viii, quia ipsa tum fuit incredula Christo. Idem contigit hoc saeculo in urbe Franciae, quae vulgo Sancerra dicitur: cum enim illa a Catholicis obsideretur, duae calvinianae mulieres infantes suos comederunt sub annu Domini 1572, uti testatur Florimundus Remundus, lib. *De Antichristo*, cap. vii; quin et ipsi haeretici qui interfuerunt, et librum de hac obsidione ediderunt.

SI OCCIDITUR SACERDOS? — Hinc videtur aliquis sacerdos et propheta in templo a Chaldaeis esse occisus, unus vel plures. Hebraei cum Chaldaeo accipiunt haec de Zacharia filio Joiadae, *g. d.* Quid querimini, matres, comedis filios, cum vos ipsi occideritis Zachariam prophetam atque sacerdotem in templo? unde tradunt Judei Zachariae occisi sanguinem, instar ollae ferventis efferuisse, usque ad adventum Nabuzardan: qui id rescivens, ejus necem magna senatorum caede ultus est, et cum sumpta vindicta fervescere desit. Sed horum

fides sit penes Judeos. Ego certe nec expositioni huic, nec historiae fidem habeo: olet enim Rabini alicujus cerebrum et commentum.

21. JACERENT. — occisi. Lyranus, Maldonatus et Sanchez, vel potius, ut ex Hebraeo, Chaldaeus vertit, *g. d.* Divites et delicati, qui cubare solebant super turgidos pulvinos et lectos eburneos, jam a Chaldaeis ejeti et despecti, «foris,» id est in plateis, jacent et cubant. Ita et Peshchiasus, Hugo et S. Thomas. Sic cap. iv, vers. 5, dicit de iisdem: «Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercore.»

PERCASSISTI. — Hebraeus, Chaldaeus, Septuaginta, Iamasti, mactasti quasi lanio; hoc enim est hebraicum מַכַּחְתָּ *tebachta*.

22. VOCASTI QUASI AD DIEM SOLEMNEM, QUI TERRAM ME DE CIRCUIT, — *g. d.* Tuo, quasi duces castrorum hostilium, nutu et imperio, vocaste et congregaste finitimas gentes, uti olim solebant conflere Hierosolymam, cum aliquod festum celebre agebatur; ita nunc cum Chaldaeis venerunt ad me terrendum et expilandum. Patet *Jeremia 1, 15*. Hebraea nervosius habent: Vocasti מְגוּרַי *negurai*, id est *timores, terrores* vel *pavores meos*, id est, ut Vatablus, vocasti *hostes* qui mihi sunt timori, et quos timeo, ne mihi parvulos et filios eripiant. Septuaginta, vocasti *colonias* vel *praecias meas*, id est omnes in villis et locis vicinis habitantes convocasti metu Chaldaeorum Hierosolymam, ubi omnes obsessi, caesi vel capti sunt. Ita Theodoretus. Notat Sanchez hic alludi ad tria, quae fiebant in die festo et solemni: *primo*, in eo mactabantur victimae, *g. d.* Sic vocasti Chaldaeos quasi victimarios, ut non boves, sed cives tibi iugulares; *secundo*, ad festa undique confluebat ingens hominum copia, *g. d.* Sic ingentem hostium vim congregasti contra Jerusalem; *tertio* (quod maxime hic intendit) in festis erant securitas, facilitas et letitia, *g. d.* Te duce hostes evocante, ipsi quasi de victoria et praeda certi, sic alacres in urbem confluerunt, ac si dies obire vellent solemnes et geniales, nec belli pondus difficile subire.

EDUCAVI. — Hebraice מְסוּרָה *tappachti*, id est parvulos complanavi, formavi et enutrivit, de quo dixi vers. 20. Singula haec verba ponderanda sunt, singula enim ingens continent pathos.

CONSUMPSIT EOS. — Septuaginta vertunt, *omnes eos*; legerunt enim מְלִילָה *cullian*; melius Noster et alii passim legunt מְלִילָה *killan*, id est consumpsit eos.

Tropologie, totum hoc caput facile est adaptare anime peccatrici, quae a Deo iam beneficiis affecta, ob ingratitude omnia illa, omnemque gratiam et decorem perdidit; unde penitens redit ad Deum oraque pro venia.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Olympiodorus, Peshchiasus et Donaventura putant Jeremiam ad litteram hoc capite loqui de Christo et Christi passione. Verum Jeremias loquitur hinc Threnis ad litteram sui temporis calamitatem: ergo tantum allegorice loquitur Christi afflictiones et cruce. Secundo, Theodoretus, Rabanus, Hugo, S. Thomas, Lyranus et Vatablus putant hoc caput esse vocem populi, sive cujuslibet Judaei, vel Hierosolymis, vel in Babylonia ingentis communi cladem. Tertio et planissime, Origenes, Eusebius, Rupertus, Hebraei et Vatablus censent Jeremiam hic loquere suas calamitates, praesertim eas quibus, tempore obsidionis, a suis civibus afflictus fuit, Jeremia 20 et seq. hoc enim est quod initio capituli ait: Ego vir videns paupertatem meam; et vers. 14: Factus, ait, sum in derisum omni populo meo; unde et carcerem vinculaeque sua plangit, vers. 5, 6, 7, 9, ac inedia et fame, vers. 15, 16, 17, ac verbera et alapas, vers. 3, 12, 30; simul tamen in seipso repraesentat et loquitur afflictionem populi sui, uti dicitur vers. 7, 8, 10. Deinde, vers. 21, apem in Deum erexit, ostendendo utilitatem tribulationis. Quarto, vers. 40, suos civis hortatur ut converterentur ad Deum. Tandem, vers. 50, suos erumnas et suorum civium plangendo, mala similia suis iniunctis imprecat (4).

1. Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus. 2. Me minavit, et adduxit in tenebras, et non in lucem. 3. Tantum in me vertit, et convertit manum suam tota die. 4. Vetustam feci pellem meam, et carnem meam, contrivit ossa mea. 5. Aedificavit in gyro meo, et circumdedit me felle, et labore. 6. In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempternos. 7. Circumaedificavit adversum me, ut non egrediar: aggravavit pedem meum. 8. Sed et cum clamavero, et rogavero, exclusit orationem meam. 9. Concluserit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit. 10. Ursus insidians factus est mihi: leo in absconditis. 11. Semitas meas subvertit, et confregit me: posuit me desolatam. 12. Tetendit arcum suum, et posuit me quasi signum ad sagittam. 13. Misit in renibus meis filias pharetrae suae. 14. Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die. 15. Replevit me

(1) Non solo suo nomine loquitur Jeremias hoc Threno, ut recte monet Rosenmuller, sed universus populus hebraicus suam miseriam sub unius viri persona conquestus inducit; hinc a vers. 40, in prima *Pluratis* persona loquitur, a qua vers. 48 seqq. ad primam *Singularis* redit. Cum negat Peraan, ullum hujus apud hebraeos poetas consuetudinis exemplum offerri posse, non est roboratus vir doctissimus plurimum Psalmorum, qui totius populi hebraei acerba fata inter barbaros oppressores sub imagine hominis omni cruciatuum genere affecti congerunt, veluti *Psalm. vi, xii, xiii, xxii*. Quod Peraan Jeremiam ait constanter solere populos inducere vel sub persona mulieris, vel in plurali numero loquentes, nihil valet. Quid enim obstat, quo minus vates et solita forma semel iterumque discesserit?

Sed a vero discedere nobis videtur idem Rosenmuller, cum non admittendam censet sententiam eorum qui Jeremiam ita per totum hoc caput loqui existimant, ut suis afflictiones cum publica calamitate conjungat, adeoque modo veluti privatus modo totius populi nomine lamentetur. Nihil enim obstat quin de isto duplici objecto, scilicet de probris et patriae malis haec lamentatio decurrat, quin argumentum carminis inconstans et vagum sit, ut objicit Rosenmuller.

Primo igitur, Propheta repraesentat perpeones in corpore, provenientes primo, ex paupertate, vexatione ac verberatione a Deo ipso illata, 1-4; secundo, ex captivi-

tate et carcere omne levamen excedente, 5-9; tertio, ex Dei ferientis implacabili studio, et hostium illudantium cantico, 10-14; quarto, ex dolore et lactu continuo, omnem animi aequitatem elidente, et interitum afferente, 15-18.

Secundo, exhibet affectus varios in animo, cujusmodi sunt, primo, conversio ad Deum, cum humilitate ac spe conjuncta, 19-21; secundo, testificatio conscientiae de Dei misericordia, 22-24; tertio, praedicatio divinae bonitatis, exemplo credentium sperantium, ac patientiam colentium probatae, 25-31; quarto, veneratio divinae justitiae, ad emendationem, non ad destructionem percutiens, 32-36; quinto, commendatio submissionis erga Dei voluntatem, inspectionis in propria conscientiam et deprecationis in Deum, cum acri obprobatione contra illos qui ita desipiunt, ut excludant Deum a gubernatione rerum humanarum, 37-41.

Tertio, sequitur oratio Prophetae et populi, utroqueque argumentum repetens, primo, per confessionem culpa, 42; secundo, per tolerantiam poenae a Deo immissae et ab hostibus illatae, 43-47; tertio, per professionem lacrymarum, 48-51; quarto, per querelas de sui persecutione, oppressione et proxima ruina, 52-54; quinto, per supplicationem utriusque postulante, sibi salutem et redemptionem, 55-58; hostibus pares injuriis, contumeliis et sannis illatis vices, 59-64; voti utriusque exsurrectionem, 65, 66.

amaritudinibus, inebriavit me absinthio. 16. Et fregit ad numerum dentes meos, cibavit me cinere. 17. Et repulsa est a pace anima mea, oblitus sum bonorum. 18. Et dixi: Perit finis meus, et spes mea a Domino. 19. Recordare paupertatis, et transgressionis meae, absinthii, et fellis. 20. Memoria memor ero, et tabescet in me anima mea. 21. Hæc recolens in corde meo, ideo sperabo. 22. Misericordiæ Domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes ejus. 23. Novi diluculo, multa est fides tua. 24. Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum. 25. Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ querenti illum. 26. Bonura est præstolari cum silentio salutare Dei. 27. Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua. 28. Sedebit solitarius, et tacebit: quia levavit super se. 29. Ponet in pulvere os suum, si forte sit spes. 30. Dabit percipienti se maxillam, saturabitur opprobriis. 31. Quia non repellet in sempiternum Dominus. 32. Quia si abjecit, et miserabitur secundum multitudinem misericordiarum suarum. 33. Non enim humiliavit ex corde suo, et abiecit filios hominum, 34. ut contereret sub pedibus suis omnes victos terre, 35, ut declinaret iudicium viri in conspectu vultus Altissimi. 36. Ut perverteret hominem in iudicio suo, Dominus ignoravit. 37. Quis est iste, qui dixit ut fieret, Domino non jubente? 38. Ex ore Altissimi non egredientur nec mala nec bona? 39. Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis? 40. Scrutemur vias nostras, et queramus, et revertamur ad Dominum. 41. Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in caelos. 42. Nos inique egimus, et ad iracundiam provocavimus: ideo tu inexorabilis es. 43. Operuisti in furore, et percussisti nos: occidisti, nec pepercisti. 44. Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio. 45. Eradicacionem, et abjectionem posuisti me in medio populorum. 46. Aperuerunt super nos os suum omnes inimici. 47. Formido et laqueus facta est nobis vaticinatio, et contritio. 48. Divisiones aquarum deduxit oculus meus, in contritione filiarum populi mei. 49. Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quod non esset requies, 50. donec respiceret et videret Dominus de caelis. 51. Oculus meus depraedatus est animam meam in cunctis filiabus urbis mea. 52. Venationes ceperunt me quasi avem inimici mei gratis. 53. Lapsa est in lacum vita mea, et posuerunt lapidem super me. 54. Inundaverunt aquæ super caput meum: dixi: Perii. 55. Invocavi nomen tuum, Domine, de lacu novissimo. 56. Vocem meam audisti: ne avertas aurem tuam a singulis meo, et clamoribus. 57. Appropinquasti in die, quando invocavi te: dixisti: Ne timeas. 58. Iudicasti, Domine, causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ. 59. Vidisti, Domine, iniquitatem illorum adversum me: iudica iudicium meum. 60. Vidisti omnem furorẽ, universas cogitationes eorum adversum me. 61. Audisti opprobrium eorum, Domine, omnes cogitationes eorum adversum me; 62. Labia insurgentium mihi, et meditationes eorum adversum me tota die. 63. Sessionem eorum, et resurrectionem eorum vide; ego sum spem eorum. 64. Reddes eis vicem, Domine, juxta opera manuum suarum. 65. Dabis eis scutum cordis laborem tuum. 66. Persequeris in furore, et conteres eos sub caelis, Domine.

Allegorice, Jeremias hic afflictus Christum patientem et cum eo quemvis martyrem representat. Vide Dionysium Carthusianum illi singula adaptantem.

Tropologie, has Jeremiæ voces et lamenta imitatur pastor populi, in obsessa urbe; et Sanctus quilibet, in communi calamitate et punctione reipublice. Ita S. Augustinus, inquit Possidonius, cum Africa a Wandalis vastaretur, flebat et lamentabatur assidue, cumque ejus urbs Hippon ab eis obsideretur per 14 menses (unde et post mortem ejus capta ab eis et concremata est), terrore obsidionis mense, ex dolore in febrem incidit:

orabatque Dominum, ut aut urbem liberaret, aut servos suos ad perferendam voluntatem suam fortes faceret, aut se de hoc sæculo eriperet. Illo tertium contigit ei: mortuus est enim in obsidione. Sub mortem Davidis psalmos penitentiales assidue legebat, et ubertim flebat, dicebatque etiam laudatos christianos et sacerdotes, absque digna et competenti penitentiâ, exire de corpore non debere. Legant ergo tales hosce Threnos Jeremie.

1. EGO VIR, — q. d. Ego Jeremias hujus cladis communis, qua cum civibus meis involutus sum, non modicam partem video, id est exterior et sus-

theo. Isaias enim, Sophonias et alii prophete eadem hanc futuram prædixerunt, sed eam non viderunt, jam ante defuncti: Ezechiel vivebat, sed procul aberat, degens in Babylone; solus Jeremias præsens cladem Hierosolymæ aspexit, ac ejus pars magna fuit, non ob propriam, sed ob civium et patriæ stragem, que assidue oculis ejus feriebat. Pro vir Syrus veritè *gigas*, quo nomine Syri solent vocari Deum, ob robur immensum. Hinc in abstracto vocant eum גַּבְרִיתוֹ *gaberitho*, q. d. Ipsa gigantesitas, id est ipsa immensa fortitudo, et fortissima immensitas. Vide dicta *Isaiæ*, osp. LVII, 15.

PAUPERIATUM. — Hebræum עָנִי *ani* plenius vertas cum Chaldaeo et aliis, *afflictionem*; et Latinis quoque afflictio et miseria vocatur *paupertas* per synecdocha. Mystice S. Bernardus, serm. 2 *De Cena Domini*: « Secundum, inquit, ferculum (in mensa Christi) est paupertas spiritalis, quam tria constituunt: depositio rerum et contemptus; vilitas et abjectio sui ipsius; abdicatio propriæ voluntatis in omnibus. Voluntaria ergo paupertas, que sine possessione vel desiderio habetur, quanto reverentior est, tanto securior est. Custos et magistra est virtutum: sicut e contrario radix est vitiorum immoderata rerum affluentia. Expedit esse nullos, cum diabolo, qui nudus est, luctaturos. Nudus athleta fortius dimicat; natator exiit, ut fluvium transeat; victor, rejectis sarcinulis, bene cursitat. Nobilis itaque titulus voluntariae paupertatis, quam Christus docuit verbo; Beati, inquit, pauperes spiritu, etc. Consecravit exemplum; nec enim habuit propriam domum in qua caput reclinaret, et in qua cum discipulis pascha manducaret; nec proprium habuit unde tributum solveret. Commendavit eam etiam ore prophetico, dicens: Ego vir videns paupertatem meam. » Subdit exempla: « Hujus paupertatis exemplum primum post Christum Apostoli tradiderunt, quando in primitiva Ecclesia multitudinis credentium erat cor unum, et anima una, et omnia communia. Hæc Religiosis Apostolorum sequacibus indicta est; que comitem querit paupertatem spiritus, ut humilia et abjecta de seipso sentiat et iudicet, » etc.

IN VERA INDIGNATIONIS, — in castigatione, qua peccatis meis necoptunum civium offensus et indignatus, me Jeremiam cum meis Judeis castigat. Alludit ad virgam vigilantem, *Jerem. I, 11.*

EUS, — mimice. A Olympiodorus. Melius alii, « ejus, » scilicet Dei, hujus enim indignationem his Threnis passim inculcat, eumque assidue mente, etque ac oreolvebat afflictus ab eo Jeremias. Sic sponsus, *Cant. I, 1*: « Osculetur, inquit, me osculo orissu. » Quis utique sponsus, quem unum mento volvo, et alios pariter volvere opinor.

Nota: Soleant pastores suarum ovium, et Sancti reipublice communem cladem, suis peccatis ex humilitate tribuere. Ita fecit hic Jeremias; ita fecit Daniel, cap. IX, et Machabæi, lib. II, cap. VII. Ita S. Lupus, Trecentis Episcopus, Attilæ adven-

tanti occurrens, rogansque quis esset, ac audiens: Ego sum Attila, rex Hunnorum, flagellum Dei, dixit: « Et quis est mortalium qui Dei flagello resistat? Ego sum lupus dissipator gregis Domini; veni ergo, Dei mei flagellum, illoque utere, ut Deus concedit. » Jussit ergo portas aperiri, frenumque Attilæ tenens, pedes eum cum copiis per mediam urbem deduxit. Attila quasi attonitus, alia porta egressus, civitatem intactam reliquit. Ita Nicolaus Olanus in *Attila*, cap. IX.

Allegorice Christus est vir, hebræo גַּבְרִיתוֹ *gaber*, id est fortis, de quo dixit Jeremias, cap. XXXI, 22: « Femina circumdabit virum. » Hic enim vir, cum Moses, Gedeon, Jeremias alique prophete omnes se exousarent a salvando Israele, solus nostram afflictionem viriliter in se suscepit, et suam fecit.

Tropologie hic vir est Adam, « qui paradiso pulsus veras interni gaudii delicias amisit, » ait S. Gregorius lib. XXXIV *Moral.* cap. II.

2. ME MINAVIT. — Hebræice est, duxit et deduxit.

IN TENEBRAS, — in carcerem tenebrarum, in quem a Phasur alique Judeis conjectus Jeremias, in eo vitam egit per tres annos, *Jerem. XXXII et XXXVII.* Rursum tenebras significat res adversas, lumen prosperas (I). *Psalm. LIV, 6*: « Timor et tremor venerunt super me, et contulerunt me tenebræ; » *Job XVII, 42*: « Post tenebras spero lucem, » q. d. Post nubila Phoebus, post luctum spero gaudium.

ET NON IN LUCEM, — q. d. In meras et cimmerias tenebras, omni luce carentes. Iano enim auxesin significat negatio adjecta affirmationi, ut cap. II, vers. 17: « Destruxit et non pepercit, » id est plane, sine ulla misericordia destruxit. *Ezech. XVII, 21*: « Vita vivet, et non morietur, » id est omnino vivet; *Isaiæ XXXVIII, 4*: « Moriens es, et non vives, » id est certe morieris; *Joan. I, 20*: « Confessus non negavit, » id est plane et discrete, sine ulla negatione aut tergiversatione, confessus est se non esse Christum.

3. TANTUM IN ME VERIT, ET CONVERTIT MANUS SUAS TOTA DIE, — q. d. Deus per totos dies mihi non aliud fecit quam me assidue colaphis et alapis cedere. Est metaphora a colaphis, ubi continuo alicui alapas impingunt manuum, nunc unam genam, nunc alteram convertim feriendo, itaque ictus geminando, etisque faciem versando et reversando instat fabri, qui ferrum versat, tundit et retundit, donec illud in eam formam quam cupit, effingat.

(1) Imago a tenebris ducta, ut apud aliorum populum, ita et apud Hebræorum poetas frequens est, ad miseram conditionem representandam, vide *Isai. V, 30*; *Jerem. XII, 10*; *Mich. VII, 8.* Hoc autem loco respici ad profundas et tenebras valles, oviumque minus tuta loca. Parsen probable patet ex pastro verbo אֲרָג *arag*, hinc *manant*, ut hic verit Hieronymus. Sed utroque verbum et latus usurpat, et in universum *ducere* significare constat. (Rosenmüller.)

amara vel insipida re cibos scribit faceret insipidos: imo ipse tentatus appetitu carnis, ut eum vinceret, carnem erit, etiamque putrescere permisit, putidissime quoque odor admovebat. « Cibavit ergo me cinere, » *g. d.* A gustu et cunctis meis sensibus abstulit omnem saporem, omnem delectationem et consolationem: nec tantum a sensibus, sed et ab omnibus facultatibus et potentis animae meae: hoc enim est quod sequitur:

17. REPUISA EST A PACE ANIMA MEA. — Ita legunt Romana, Hebraea et Septuaginta. *Pacem* vocat quietem, prosperitatem et gaudium; unde sequitur: « Oblitus sum honorum, » scilicet felicitatis pristinae, *g. d.* Anima mea caret omni solita tranquillitate, letitia et felicitate. Tanta enim malorum omnium proceritas me ita obvallat et penetrat, ut omnem praeteritae letitiae, et bonorum memoriam mihi excutiat. Dicant hoc damnati, qui in tormentis repulsi sunt a pace et a Deo, qui est omne bonum: ubi bonorum quae hic habuerunt, non remissisunt amplius. Sic Epuloni refectabat Abraham memoriam honorum, quae in vita habuerat: « Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, » *Luc. XVI*, quia praeteritarum deliciarum non recordabatur; sicut Beati in caelo oblii sunt laborum quos hic sustinuerunt, S. Laurentius suae craticulae, S. Stephanus lapidum, S. Catharina rotae, S. Sebastianus sagittarum, alique martyres suorum tormentorum jam quasi non recordantur. Unde, *Job. XI*, 16, dicitur: « Miserie quoque oblivisceris, et quasi aquarum quae praeterierunt non recordaberis, et quasi meridians fulgor consurgit tibi ad vespem, et cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer? »

Cum sancti videbantur consumpti a tyrannis, orbantur ut splendentes stellae in caelo. Sicut aquae fluminum jam delapsae non retrocedunt ut recurrant, sed ad mare pergunt: sic illae miserie jam elapsae ad Beatos non recurrent, ut dicitur *Apoec. XXI*: « El mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor: quia prima abierunt. » Hinc Christus resurgens, audiens duos discipulos de sua morte loquentes: « Tu solus peregrinus es in Ierusalem, et non cognovisti quae facta sunt in illa his diebus? » ait *quo?* quasi oblitus tormentorum omnium quae biduo ante sustinuerat. Sancti ergo cum Christo dicunt illud Josephi, *Genes. XII*: « Oblivisci me fecit Deus laborum meorum. » Sicut ergo Beati laborum, sic damnati bonorum hujus saeculi penitus obliviscuntur. Vere Sapiens, *Beati. cap. XI*, 19: « Malitia, inquit, nihil hore oblivionem facit luxurie magis; » nimirum acerbitas et angustia hore mortis, omnium deliciarum transactarum memoriam abolet. Dum ergo es in deliciis, memento finis: insonent tibi illae damnatorum voces, *Sapient. V*, 8: « Quid nobis profit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra, » etc.

18. PERIIT FINIS MEUS. — Hebraice est *מה נפלה חלקי*.

chi, quod primo, Chaldaeus, Vatablus et Pagninus vertunt, *perit robur mentis vel fortitudo mea; secundo, Septuaginta perit victoria mea, g. d.* Spes victorie mihi periit, qua superabam me hostes et tot mala superaturum, utpote curi videam Deum mihi adversum; *tertio, alii vertunt, perit stabilitas aut perpetuas mei; quarto, R. Salomon, perit scutum meum et atas mea; quinto, R. Abraham, perit statio mea in fortitudine quae mihi erat; sexto, Noster optime vertit, « perit finis meus, » id est perii ego, periit vita mea brevi finienda, g. d.* Venit finis vite meae, quo ego cum vita peribo; actum est de vita mea: ut sit hypallage. Vel simplicius, *perit finis*, id est, periit mihi spes videndi finem malorum meorum, *g. d.* Nunquam miserie meae finientur, non est quod expectem unquam liberationem ab his malis, non est quod deinceps sperem ullam quietem, libertatem, gaudium aut consolationem. Est hebraismus, sic enim Hebraei dicunt: Perit fuga a me, periit spes, periit gaudium; hoc est, nullum mihi est effugium, nulla spes, nullum gaudium; sic ergo et *perit finis*, hoc est, nullus erit malorum meorum finis.

Dicant hoc reprobi ad aETERNITATEM gehennae et incendii damnati. Spes finis levat dolores, etiam acerbissimos. Dicunt enim miseri: « O passi graviora, dabit Deus his quoque finem. » Verum ubi dolorum non est finis, idque miser ceteri scit, hoc est quod cruciat, quod in desperationem et incendii damnati. Spes finis levat dolores, etiam acerbissimos. Dicunt enim miseri: « O passi graviora, dabit Deus his quoque finem. » Verum ubi dolorum non est finis, idque miser ceteri scit, hoc est quod cruciat, quod in desperationem et

19. RECORDARE. — O Deus! Est tepiditas apostrophe Prophetae plangentis, et dolore fluctuantis, atque huc illicque respectantis, num alicubi spes opis affulgeat. Dum enim ad naturam et humana praesidia respicit, desperat atque: « Periit finis meus: » dum vero ad Deum suspicit, spem concipit oraque: « Recordare paupertatis et transgressionis meae, » id est miserie, in quam proper transgressionis meas incurri. Ita Rabanus.

Secundo et melius, a paupertatis, » id est miserie, a et transgressionis, » qua scilicet mei cives Hierosolymite et Anathothite in me affligendo amicitiae et humanitatis jura violant. Ita Hugo, Lyranus et Dionysius; unde Septuaginta vertunt, *persecutionis meae; Chaldaeus, quam dure traher ab hostibus; Vatablus, rebellantis meae, qua scilicet mihi et oraculis meis rebellant. Hebraeum enim vox מרוד merud significat rebellantem, et me meo sumitur passive non active, idemque est quod contra me. Minus recte ergo Dionysius exponit: « Transgressionis, » id est exilii, in quo de terra propria in alienae translati et transgressus sum; et Paschasius: « Transgressionis, » inquit, quam scilicet ego Christus in me luendam pro hominibus accipi. Christus enim factus est pro nobis peccatum et maledictum, ut ait Apostolus, *Galat. III*, 13.*

Mystice tamen haec verba adaptari possunt.

ostrea luenti, quasi ipse in cruce victima, seclera ejusque fidelis anima dependens, dicat et: « Recordare paupertatis (nuditatis) et transgressionis meae, absinthii et fellis, » quo pro te potatus sum. Cui mens pia vicario amore et compunctione transfixa occurrat, dicatque: « Memoria memor ero (tante erga me charitatis), et tabescet in me anima mea. » Christi enim patientis personam hic sustinet et representat Jeremias.

ABSINTHII ET FELLIS, — id est amarissime afflictionis, ut dixi vers. 5 et 45.

20. MEMORIA MEMOR ERO, — *g. d.* Dum ex vehementi et acerbis sensu calamitatis meae, et populi mei, assidue eam mente volvo et memoror, tabescit et instar cerae liquescit et fatiscit anima mea. Ita Theodoretus et Rupertus. *Secundo, Hugo et S. Thomas* exponunt sic: Dum recorder beneficiorum Dei, tabesco et liquesco. *Tertio, Rabanus, Lyranus et Dionysius* sic: Dum recorder peccatorum propter quae ita acerbis punior, tabesco. *Quarto, alii* sic: Dum recorder et recolo haec mala, infirmitatem meam; *secundo, lapsus meum; tertio, ire Dei flagella; tunc mens mea pudore et compunctionis quasi tabescit; a ideo sperabo: »* quia cor contritum non despiciat Deus. Primus sensus uti simplicior, et magis cum praecedentibus connexus, ita et germanior est; incipit enim hic Jeremias ex tribulatione sua se erigere, seque excitare ad spem et fiduciam meliorum.

Moraliter, discite hic quantum bonum sit jugis Dei cuique memoria. Haec enim omnium bonorum est causa, sicut oblivio omnium malorum. Hinc iterum Moses inculcat Hebraeis: « Recorderis Domini Dei tui, » *Deuter. VIII*, 2, 18, etc. Sic Anna recordante et invocante Dominum, quasi merces auditur: « Recordatus est ejus Dominus, » et conciperet et pareret Samuelem, *I Reg. I*, 19. Sic Esther memorante et orante Dominum, dicitur *cap. X*, 12: « Recordatus est Dominus populi sui, ac miseratus est hereditatis suae, » ut per eam liberaret Judaeos neci destinatos ab Aman. Ex adverso Isaias Damasco exiditium et desolationem intendat, *cap. XVII*, 10: « Quia, inquit, obliata es Dei salvatoris tui, et fortis adjutoris tui non es recordata. » Et Ezechiel Hierosolymae, *cap. XXIII*, 33: « Quia, inquit, obliata es mei, et proiecti me post corpus tuum, tu quoque porta caelus tuum. » Et Osee, *cap. I*, 6, jubetur filiae suae imponere nomen: « Absque misericordia: Quia, inquit, non addam ultra misereri domui Israel, sed obliviscer filiorum tuorum et ego. » Quocirca sancti et sapientes summe caventur oblivionem Dei, ac in jugi Dei memoria, cogitatione, invocatione, amore et laude se exercentur. Hinc Henoch « ambulavit cum Deo, » *Genes. V*, 24, uti et Noe, *Genes. VI*, 9. Tobias moriturus aureum filio dedit praecip-

tum, quod utinam perventes filiis inculcent: « Omnibus, inquit, diebus vite tuae in mente habeto Deum, » *cap. IV*, 6; et vers. 20: « Omni tempore benedic Deum: et pele ab eo, ut vias tuas dirigat, et omnia consilia tua in ipso permaneat. » Memorabilis vero fuit Esther regina, quae Deo fidenter ait *cap. XIV*, 16: « Tu scis necessitatem meam, quod abominer signum superbiae meae, etc., et nunquam letata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in presentem diem, nisi in te, Domine Deus. » Quam crebram Dei memoriam habuerit David patet ex Psalmis, ut *Psal. XV*, 8: « Providebam Dominum in conspectu meo semper. » *Psal. XXIV*, 13: « Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse evolvit de caelo pedes meos. » *Psal. LXXVI*, 4: « Memor fui Dei, et delectatus sum. »

Dei ergo memoria in fidei et sancto parit, non tantum ingens meritum, opem et gratiam, sed et celestem delectationem. Hoc est quod ait Baruch *cap. V*, 5: « Exsurge, Jerusalem, etc., et vide collectos filios tuos ab Oriente sole usque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes Dei memoria. » Et Isaias *cap. XXXI*, 8: « Nomen tuum, et memoriale tuum in desiderio animae. » Et vers. 4: « Sperastis in Domino in saeculis aeternis, in Domino Deo forti in perpetuum. » Et *cap. LXIII*, 7: « Miserationum Domini recorderabor. » Et *Jerem. LI*, 30: « Recordamini procul Domini. » Cassianus ex Abbate Isaac, *Collat. X*, *cap. VI*, docet non tantum perfectionem, sed et beatitudinem hujus vite consistere in jugi Dei memoria, quae, ait, facit ut homo « imaginem future beatitudinis in hoc corpore possidere mereatur, » ac subdit: « Hic finis totius perfectionis est, ut eo usque extenuata mens ab omni situ carnali ad spiritualia quotidie sublimetur, donec omnis ejus conversio, omnis voluntatio cordis, una et jugis efficiatur oratio. » Medium et praxin suggerit *cap. IX*: « Erit, inquit, ad perpetuam Dei memoriam possidendum, haec inseparabiliter proposita vobis formula pietatis: Deus, in adjutorium meum intende: Domine, ad adjuvandum me festina. Hic namque versiculus, etc., recipit omnes affectus. Habet siquidem adversus discrimina universa invocationem Dei; habet humilitatem pie confessionis suae fragilitatis; habet sollicitudinem ac timoris perpetui vigilantiam; habet confidentiam praesentis semper assistantis auxilii; habet amoris et charitatis ardorem. » Tentat te demon gula, superbia, ira, accidia; illico dic: « Deus, in adjutorium meum intende. » Hunc ergo versiculum dormiens, vigilans, orans, operans assidue mente revolve. Ita Ecclesia eum identidem herat, singulas horas ab eo inchoat, ac suo exemplo docet idem facere quemlibet fidelem. Nemo enim ita occupatus est, quin initio ejusque hore, si velit, se assuefacere possit, ut voce vel mente aspirando ad Deum, dicat: « Deus, in adjutorium meum intende. »

rum; *querentem* vero cum singulariter, quod singularis sit puritatis, singularis gratiae, singularis perfectionis, non modo nil sperare nisi ab eo, sed nihil querere nisi cum.

26. *Bona* (utile aequae ac honestum) est praestolari cui silentio, — sine murmure, sine querela et turbato animo, tranquille, facite et patienter submittere se tribulationi a Deo immissae, et expectare «salutare», id est salutem, ut habent Septuaginta, et liberationem Dei; hebraice ad verbum est, *bonum est, et silebit*; quod Hebraei exponunt, *q. d. Bene faciet homo si expectet et taceat*; nam, ut ait S. Bernardus, *epist. 341*: «Enervat animam consolatio praesentium, roborat expectatio futurorum.» Sic canit David *Psalm. Lxi, 4*: «Nonne Deo subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum. Nam et ipse Deus meus, et salutaria (salvator) meus: susceptor meus, non movebor amplius.» Et Moyses ad Hebraeos trepidantes ob adventantem Pharaonem cum copiis, *Exod. xiv, 14*: «Dominus, inquit, pugnabit pro vobis, et vos tacebitis.» Idem monet Isaias dicens, *cap. xxx, 18*: «In silentio et in spe erit fortitudo vestra.»

Moraliter, discit hic silentium esse matrem compunctionis, devotionis et tolerantiae. Unde Climachus, *gradu 4*: «Studiosus, inquit, silentii appropriat Deo, ipsique jugiter in abdito cordis assistens illustrat ab eo.» Thalassius: «Silentium purificat mentem et perspicacior reddit: custodit cor.» S. Franciscus: «Silentium calefacit cor amore Dei.» Alius: «Silentium mater est sapientissimum cogitationum.» Merito ergo Gerson Cancellarius Parisiensis, tom. II, in responsione ad IV, *Quest. CXxi*, concl. 3: «Religionum, inquit, fundatores considerantes multiplex in linguae vitio pendere animo periculum, sanxerunt providissime pro summo remedio, Juge pro loco et tempore suis sequacibus silentium, certas penas in robur suarum sanctionum contra transgressores adjicientes. Et clarum est experientia docente, quod ubi haec censura silentii servatur arctius, ibi religio viget laudabiliter et perfectius.» Turcicemata, tract. LVII in cap. vi *Regul. S. Benedicti*, decem rationes et fructus silentii assignat. *Prima* est, quia per illud vitantur peccata quae a loquacitate oriuntur. Aureum est dogma S. Bernardi, *tract. De Perfectis*: «Bis ad linguam venient verba, quam semel ad linguam.» Ima est silentium. Verum enim S. Augustinus, *epist. 7 ad Marcell.*: «Quamvis, ait, Tullius (ut scribitur) nullum verbum emisit unquam, quod revocare vellet: haec tamen laus credibilior est de nimium fatuo, quam de sapiente perfecto.» *Secunda*, vitantur scandala dimensionum, et pericula, in quae loquaces incurrun; unde illud vetus proverbium: «Silentii tutum praemium.» *Tertia*, quia convenit statui discipulorum silere, quales sunt religiosi, qui exercent assidue in schola virtutum. *Quarta*, facit ad hominis perfectionem: unde Apollonius Thyanæus cum tacere nesciret, Pytha-

goricum et quinquennale sibi indixit silentium a Deo pertinaciter, ut imperatori interroganti non *responderet*, sed scripto responderet. *Quinta*, operatur ad veritatem religionis, quae sine silentio vana reputatur. *Sexta*, roborat hominem, cum portam obsit hostibus. *Septima*, adjuvat pacem societatis, quae in collegiis et claustris maxime necessaria est. *Octava*, praeparat ad contemplationem et colloquationem cum Deo. *Nona*, conservat fervorem devotionis. *Decima*, signum est sapientis et prudentis viri. Unde Seneca: «Summa, ait, summarum haec erit tibi, tardiloquentem te esse juoco;» et Euripides: «Decorum silentium corona est viri;» et Climachus: «Dum, inquit, sub magistri manu sumus, silentio supremo, ignorantiam semper praetendentes, nos ipsos assuefaciamus: vir enim tacitus philosophiae filius plurimam scientiam semper possidet.» Nam, ut idem ait *gradu 11*, «taciturnitas in cogitatione, est mater orationis, captivitas revocatio, ignis divini amoris observatio, cogitationum diligens inspectio, specula hostium, carcer luctus, lacrymarum amica, memoriae mortis operatrix, suppliciorum pictor, iudicii indagatrix, sagax morosis subministratrix, inimica fiducia, quietis conjux, ambitiosa doctrinae adversatrix, scientiae adjectivum, speculationis opifex, secretus in Deum profectus, ocellus ascensus.» Hinc Esseni etiam in ocellis suis, agapis et mensis mirum servabant silentium, teste Josepho lib. II, cap. VII. Porro esseni fere silentii mater ante Christum Judaei, et post Christum christiani effecti. De Tabennesiotes idem testatur Cassianus, lib. IV, cap. XVII. Plura de silentio dixi *Isaie xxx, 13, xxxii, 17*.

27. *Bonum est viro, cum portaverit jugum* (Domini) ad adolescentiam suam. — «Jugum», scilicet legis et mandatorum Dei, ut Deo obediat, et illius jugo colla submittat; unde Chaldaeus vertit, *bonum est viro si docuerit animam suam, ut portet jugum praeceptorum Domini a juventute sua*. Ita Hugo, Dionysius et alii: qui enim huic jugo legis assuetus est, hic facile in adversis erit patiens, mitis et humilis, *Matth. xi, 30*.

Hinc Plato in dialogo qui dicitur *Euriphron*: «Consentaneum, ait, est primam de ipsis juvenibus curam suscipere, ut quam optimi evadant, sicut decet agricolam novellaram plantarum primam curam gerere.» Et Sapiens, *Prov. xxii, 1*: «Proverbium est: Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedit ab ea.» Et Job *xx, inquit* Sophar: «Ossa ejus implebuntur vitis adolescentiae ejus, et cum eo in pulvere dormient.» Quocirca S. Hieronymus, *epist. 7 ad Loviniam de Justit. filia*: «Difficuler, ait, eraditur, quod recens animi perbiberunt. Lanarum conchyliis quis in pristinum candorem revocet? Recens testis diu et saporem retinet et odorem, quo primum inhibita est. Graeca narrat historia Alexandrum orbis domitorem, et in moribus et in incessu, Leonidis paedagogi sui non potuisse carere vitis, qui-

bus adhuc parvulus fuerat infectus.» Et S. Ambrosius in *Psalm. cxviii, serm. 49*: «Qui, ait, a juventute jugum portaverit, et habentis maturi moderamini teneriora volens colla subderit, sedebit singulariter remotus a strepitu interpellationum passionum, et quietus silebit: cui necesse est jam non iurgari cum corpore, deerteare cum variis cupiditatibus, quia tulit jugum verbi animae quae quaerit Deum, quae captivas sibi fecit omnes delicias juventutis.»

Secundo, aplius et germanius, «jugum», scilicet adversitatum quas Deus nobis imponit. Utilissimum enim est, si ab adolescentia sua cum Jeremia quis assueverit adversitati, humilitati, jugo disciplinae et correptionis Domini. Tacite hortatur Jeremias hic adolescentes Judaeos abducos in Babylonem ad constantiam, quod haec exercitatio eis deceps utilis futura sit in omni vita, ad facilem quorundam laborum et malorum tolerantiam, et ad profectum perfectionemque patientiae, omnisque disciplinae et virtutis acquirendam: hoc enim jugo solet Deus juvenes domare, mansuefacere, formare et perficere. Rursum Deus solet hoc jugum oleo consolationis, et fructus ingentis lenire et dulcorare. Denique sapiens est et generosus ille animus, qui a puero didicit sibi quae persuasit, vere esse liberum, qui se divino addidit jugo: doletque si quod vite tempus ab haec ingenia Dei servitutis et disciplina subduxit. Vult enim per omne tempus, a puero usque ad senium, et se subijcere et dedere; idque cum silentio et patientia, ut scilicet Deo illud imponenti non obstrepat, vel obmurmuret; nec rursum jugum ipsum conetur excutere: qui enim id facit, non portat jugum libens, sed trahit invitus, illudque odit, ideoque et meritum sibi imminuit, et penam ac dolorem sibi duplicat. Quocirca qui meritum majus, et jugi minoris dolorem et sensum expectat, dicat cum Michae, *cap. vii, vers. 9*: «Iram Domini (id est penam ab irato Deo mihi inflatam, patienter et libenter) portabo: quoniam peccavi ei.»

Tertio, alii *beth* pro *capit* accipiunt, et pro in adolescentia vertunt *instar adolescentiae, sicut adolescentis*, q. d. Bonum est ferro jugum Domini instar adolescentium et juvenum vegetorum et animosorum, qui solent esse laborum et malorum patientissimi. Verum secundus sensus est genuinus.

Ex quo moraliter discit utilissimum esse a juventute assuescere discipline, mortificationi, austeritati, patientiae: sic enim fiet in sanctitate illustris. Ita Christus a suo praesepio cepit pauperem et durum agere vitam, ac se parare ad crucem et martyrium. Unde ait: «Pauper sum ego, et in laboribus a juventute mea.» Ita Samsone et Samuel a puero viro et sicera abstinerunt, atque consecra i sunt Nazarethi. Ita S. Joannes Baptista vix bimulus vixit in eremo, vestitus cilicio, locustis victitans, itaque morit fieri paronymphus

et martyr. Ita S. Placidus quinquennis traditus S. Benedicto effrandus, a puero vite monasticæ se assuefacit, factusque est illustris religiosus et martyr. Ita S. Nicolaus a puero jejunabat feria quarta et sexta. Ita S. Paulus post zeta eremita, S. Antonius, et S. Hilariion anno 15 etatis relicta omnibus, eremum et vitam austeram inierunt. Ita S. Benedictus pueros passim ad suum Ordinem recipiebat, ut a teneris assuescerent austeritati et discipline monasticæ. Ita olim tenelli pueri et virgunculae a parentibus educabantur ad tormenta et martyria, uti S. Felicitas septem filios educavit et perduxit ad martyrium, teste S. Gregorio, *homil. 3 in Evangel.* Quin et nunc hoc anno et praecedentibus audivimus, in Japonia plures pueros pro Christi fide constantem martyrium obisse, quos parentes ad hoc educaverant et instigaverant. Exstant catalogus et eliquis puerorum martyrum ac crucifixorum.

Atque ita fecit heroina illa, quae sub Dunaan tyranno duas filias suas pie educavit, conseravit et virginitati et martyrio, de quibus vido Procopium, et ex eo Baronium, tom. VII, anno Christi 522, pag. 91. Rursum, ut alios praeterritam, ita fecit sub eodem tyranno gloriosa illa matrona, quae filium suum a lacte educavit ad martyrium: cum enim Dunaan in Nagra Arabia civitate christianos persequeretur, matrona haec se et filiolum quinquennem martyrum sanguine perungebat: quare a tyranno damnata fuit et rapta ad ignem; et ecce filiolus ejus matrem raptam defendens, a Dunaan rogatus, «cum secum in regno, an cum matre in rogo esse mallet?» respondit: «Cum matre esse volo, ut ipsa me quoque assumat ad martyrium: ad hoc enim ipsa me saepe hortata est.» Cumque Dunaan ex eo quaereret: «Quid est martyrium?» respondit puer: «Pro Christo mori, et rursum vivere.» Dunaan rursus: «Quis est Christus? Veni, inquit puer, ad Ecclesiam, et cum tibi ostendam.» Rursum Dunaan ei blandiebatur: cui puer: «Apage, inquit, Judae, non te, sed matrem quero;» cumque vidisset matrem injici in ignem, momordit Dunaan tyrannum in femore, et cursu contentid ad matrem, atque insiluit in fornacem, matremque amplexus, factus est cum ipsa haeres martyr. Rem fustus ex Procopio narrat Baronius, tom. VII, anno Christi 522, pag. 93.

Multum ergo valet educatio puerozum pia aequae et dura: facit enim eos amicos, robustos et tolerantis malorum, id est naturaliter longævios: cum e contrario educatio mollis et delicata eos faciat molles, effeminatos, infirmos, debiles, ideoque brevioris vite. Haec de causa videmus in Alpihus ubi summa sunt frigora, parentes suas proles parvulas nudas pene in rupalibus tempore gelidissimo exponere, ut ad frigus ferendum assuescant et indurescant. Sane vidi in Alpihus robustissimos viros et feminas, in frigore vix vitulos, in aquis gelidissimis nudipedes incedere et labo-

rare, imo ludere. Ita Spartani suos pueros flagellis exercebant ad tolerantiam laborum et dolorum. Audi Plutarchum in *Lacon*: «Lacedaemona inquit, pueri per integrum diem flagellis cæsi saepe ad mortem usque apud Dianæ Orbis aram, læti alacresque tolerant, atque inter se de victoria certant, in eo posita quis diutius magisque perferat verbera; victoremque summa consequitur gloria. Certamen illud *flagellatio* dicitur, et quotannis habetur.» Quid mirum ergo si S. Edmundi Archiepiscopi Cantuariensis mater, cum eum puerum Parisios ad studia mitteret, duo ei ciliicia dederit, jussitque ut his vel ter in hebdomada illa gestaret; ac deinde sapis alia et alia illi submitteret; tum ut his juvenilem ardorem et libidinem edomaret, tum ut cruci assuesceret? Unde ipse matris consilia secutus ciliicia loricae addidit, iisque mire corpus afflixit, ut patet ex *Vita* ejus, cap. ix. Plura sanctorum et martyrum quia a puero ceperunt, exempla vide in *Speculo juvenutatis*, quod nuper edidit Bernardus Dorhofius.

28. SEDENT SOLITARIUS, — id est mortuus, penitens, et peccatorum suorum gravitatem, quibus hoc jugum meruit, cum Magdalena misilians et deplorans. *Secundo* et potius, «sedit solitarius,» quasi securus, patiens, edomitus jugo Domini, confidens et auxilium ac liberationem ab hoc tribulationis jugo expectans, non ab homine, sed a Deo. Ita Origenes, Theodoretus, Olympiodorus.

Moraliter, nota hic quae bona parat solitario solitudo. Moses in solitudine per 40 annos didicit praese populo, ibique in rubo ardenti vidit Dominum. Christus Dominus in desertum secessit mox a baptismo, *Matth. iv*. Thebaicae solitudines olim plene erant monachorum turmis virisque sanctissimis. Amantissimus solitudinis fuit S. Hieronymus, ad quem suos charissimos sodales et amicos scriptis litteris invitavit. Scribens ad Rusticum: «Mihī, ait, oppidum carcer, solitudo est paradisus;» et ad Heliodorum: «O desertum Christi floribus vernans! o solitudo in qua magni illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalysi civitas magni regis aedificatur! o eremus familiaris Deo gaudens!» Celebrius est ob Platonis nomen villa Academia, in qua ipse docebat semotus ab urbe Athenarum, teste Laertio. Hesiodus canit se poetam didicisse a musis, sed in monte Helicome dum agnos pasceret, nimirum:

Carmia secessum scribentis, et otia quaerent.

In deserto pasti sunt filii Israel manna per 40 annos, et columna duce confisi iter in terram promissam instituerunt, ibique, non in Aegypto, legem a Deo acceperunt. S. Bernardus, serm. 40 in *Cant.*: «O sancta, ait, anima, sola esto, ut soli omnium serves teipsam, quem ex omnibus tibi plegeris. Fuge publicum, fuge et ipsos domesticos, secede ab amicis et intimis, et ab illo qui tibi ministrat. An nescis te verecundum habere sponsum, et qui nequaquam suam velit tibi indulgere praesentibus ceteris?» Jeremias, cap. ix, 2, optat solitudinem, ut ibi deficiat infectos concives. Sicut pestis solet grassari in exercitu et hominum frequentia, non in villis et solitudine: sic et vitia. Hinc optat *Psalm. lxxvii*: «Quis dabit mihi pennas sicut columbae, et volabo, et requiescam?» Et rursus: «Elongavi fugiens, et pansi in solitudine.» Est enim eremus murus et antemurale virtutum. Sicut difficile est, ait S. Chrysostomus, arborem juxta viam plantantam fractus usque ad maturitatem servare, sic difficile est virum in medio barbarum saeculi innocentiam usque ad finem servare. Naturalis calor quo magis interius hiemis tempore reconditur, eo magis viget et concoquit; quo vero plus in aestate diffunditur, eo magis languet: eadem caloris spiritus, hoc est divini amoris, sed ratio: quo enim minus ad exteriora diffundit, eo plus in interioribus fervet. Hinc ait S. Bernardus in *epist.*: «Experto crede, aliquid plus invenies in sylvis quam in libris. Ligna et lapides docebunt te quod a magistris audire non possis.» Denique solitudo non tantum peccandi occasiones auferit, sed et mentem in caelum ad Deum sustollit. Hoc est quod ait Dominus, *Ose. ii*: «Ecce ego lactabo eam, et ducam eam in solitudinem: et loquar ad cor ejus.» Et S. Hieronymus, *ad Marcellinum*, *epist. 15* *De Laudibus Asella*: «Asella, ait, unius cellulae clausa angustiis, latitudine paradisi fruebatur.» Et interiorius: «Sponso aut orans loquebatur, aut passellens. Et cum gauderet proposito suo, in eo vehementius exultabat, quod se nullus cognosceret.» Denique memorabile est quod scribit Dionysius Cassius in *Vita Adriani imper.*, de quodam ejus praefecto, qui vocabatur Similis: Praefecturam, inquit, invitatus accepit, quam deinde deposuit vacatione data: vixitque dimissus, in agro septem annos (quod fuit reliquum vitae) in otio et quiete exegit, atque haec moriens sepulcro inscribi jussit: «Similis hic jacet, cujus aetas quidem multorum annorum fuit, septem tamen duntaxat annis vixit.»

QUIA LEVAVIT SUPER SE, — scilicet jugum tribulationum Domini, de quo praecessit. Ita Theodoretus, Olympiodorus, Vatablus. Hunc sensum exprimit nostra versio, ut et Syriaca et Arabica, quae mox citabo. *Secundo*, Vatablus vertit, quia levavit, scilicet Deus, super ipsum hoc jugum, q. d. Quia scit afflictus et patiens, Deum sibi hoc jugum imposuisse, cui contrariare nec possumus, nec debemus; hinc patienter id subit, quia eundem cum voluerit, illud depositurum et ablatum credit. Tertio, Hugo, Rabanus, Rupertus et Lyranus legunt, quia levavit super se, scilicet a terrenis ad caelestia, q. d. Seipsam supergraves libavit se a terra in caelum, ab infirmitate ad robur, a pusillanimitate in animi celsitudinem. Alii explicant, levavit se super se, id est suam statum transcendentem elatus est in fastum et superbiam. Unde B. Petrus Damianus, priorem sensum sequens, *epist. 130*:

«Solitarii, ait, plane dum iacet se elevat super se, quia mens humana dum in silentii claustra undique circumcluditur, in superiora sublimis erigitur, ad Deum per caeleste desiderium rapitur, et in amore ejus per ardorem spiritus inflammatur; et tanquam fons vivus dum per verborum circulos fluere hinc inde non sinitur, radis excrecentibus in altiora cumulatur: templum ergo tui pectoris nunc per silentium crescat, virtutum structura consurgat, uti superius ille sponsus, quem totis visceribus diligis, velut in thalamo suo delectabiliter requiescat.» Et S. Bernardus, serm. 4 *De SS. Petro et Paulo*: «Levabit se super se, id est inquit, cum adolescens esset, et lubricae aetatis sentiret ardore, senem induit, relinquens quod erat, assumens quod non erat: levavit se super se, quia non respicit ad se, sed ad illum qui est super se: sed-bit enim et tacebit etiam modo a strepitu diabolorum suggestionum, a strepitu carnalium desideriorum, a strepitu mundi. Felix anima quae linguae istas non exaudit: audit licet.» Et S. Basilius, tract. *De Laude vitae solitariae*: «Sedebit, inquit, solitarius, et tacebit; elevabit enim se supra se. flabitator enim tous) o cella, o solitudo! se elevat supra se, quia Deum esuriens anima terrenarum se rerum turbulentibus erigit, et in divinae contemplationis arce suspendit, a mundi se actionibus segregat, atque in altum contemplationibus caelestibus desideris pennas librat: cumque illum qui est super omnia conspiciere salutat, semetipsum quoque homo cum reliqua mundanae vallis dejectione transcendit.» Verum haec lectio corrupta est et falsa: legendum enim est cum Hebraeis, Graecis et Latinis Romanis, aliisque emendatis, levavit super se. Unde Syrus vertit: *Sedebit solus et tacebit, quia recepit super se jugum tuum: et Arabicus Antiochenus: Sedebit solus et tacebit; quia jam impositus sibi jugum tuum; et Arabicus Alexandrinus: Sedebit solus et tacebit, quia recepit, ut custodiat mandata tua.* Ipse ergo per jugum intelligit Dei legem et mandata, non crucem et tribulationem.

29. PONET IN PULVERE OS SUUM, — humiliabit se, et Deum adorans vultu in terram demisso, usque ad pulverem deprimet os suum (1), atque humiliter de se sentiens et loquens dicit cum Abrahamo: Ego sum terra et cinis, ac quasi reus et supplex oro incumbens terrae et cineri, veniam postulabit, dicitque cum Job: Parce mihi, Domine; et cum Davide: Miserere mei, Deus: si forte humiliter prece spei et liberationis suae compos fieri possit. Sic e contrario ponere in celum os suum, *Psalm. lxxxvii*, 9, est superbe ac magnifice loqui contra Deum, caelum et caelites, iisque quasi insultare. Ita Origenes, Rabanus, Lyranus, Vatablus. Aliter Sanchez: Ponet, inquit, os in pulvere, quasi victus, ut vic-

tor caput ejus calcet, uti fecit Josue cap. x; undè vers. 34 hic subdit: «Ut contereret sub pedibus suis omnes virtutes terrae.» Aliter et Theodoretus, q. d. Tacebit et generose feret convicia et probra, perinde ac si os haberet plenum terra. S. Ambrosius in *Psalm. cxxviii*, serm. 40, pro hoc versu ita legit: «Dabit in sepulture fossuram os suum, si tamen est spes patientiae;» itaque explicat: «Ostendit supra modum patientiae taciturnitatem, ut tanquam sepiat os proprium, ne loquatur et velut quodam agere virtutum obscurat, ne vocem doloris emittat, tantum pondus afferens patientiae quam spes fovat, ut vocem ipsam velut busto quodam ac tumulo sepeliat ac includat, quam nulla extorqueat, nulla excitare possit injuria.»

30. DABIT PERCUTIENTI SE MAXILLAM, — q. d. Haec spe animatus Dei servus ultra se flagellis, probris, alapis exponet: alapa enim non tantum dolorem, sed et ignominiam pudoremque insignem infligit. Sic Paulus, II *Corinth. xii*, datum sibi ait angelum Satanae, qui se colaphizet, id est humiliet, et pudore afficiat: hoc enim facit stimulus carnis, id est tentatio libidinis. Describit singularem patientiam viri cujuslibet, qui ab adolescentia jugum Domini portaverit. Quod quamvis generaliter dictum sit, tamen specialiter de Christo intelligendum est: Christi enim typus fuit Jeremias incarcerationatus, alapa percussus et vexatus a Iudeis; et Christus omnium martyrum, et omnis patientiae perfectissima fuit idea et exemplar. Ita Maldonatus passim, Patres et Interpretes.

SATERABITUR OPPROBRIIS, — quia propter Deum ea feret, ita late ac si cibum sumeret laute et splendide; ut haec resignatio et humili tolerantia Deum sibi promeretur, conciliet, reddatque benevolentum: cogitabit enim et sibi persuadebit, «quia eum non repellat in sempiternum Dominus.»

Nota: Illustrium sanctorum et perfectorum est Moraliter, ut supra dicitur, pasci et probari.

Nota: Illustrium sanctorum et perfectorum est Moraliter, ut supra dicitur, pasci et probari.

Nota: Illustrium sanctorum et perfectorum est Moraliter, ut supra dicitur, pasci et probari.

Nota: Illustrium sanctorum et perfectorum est Moraliter, ut supra dicitur, pasci et probari.

Nota: Illustrium sanctorum et perfectorum est Moraliter, ut supra dicitur, pasci et probari.

Nota: Illustrium sanctorum et perfectorum est Moraliter, ut supra dicitur, pasci et probari.

Nota: Illustrium sanctorum et perfectorum est Moraliter, ut supra dicitur, pasci et probari.